18/03/2020

15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της ιστορίας

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Πανώλη, χολέρα, λέπρα, ευλογιά, γρίπη... Μία λίστα με τις πιο σημαντικές πανδημίες που εξολόθρευσαν χιλιάδες ή ακόμα και εκατομμύρια ανθρώπους.
Στον τομέα των μολυσματικών ασθενειών, μία πανδημία είναι η χειρότερη δυνατή περίπτωση. Όταν μια επιδημία εξαπλώνεται πέρα από τα σύνορα μιας χώρας, τότε η ασθένεια γίνεται επίσημα πανδημία.
Οι μεταδοτικές ασθένειες υπήρξαν και κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας, όπου κυριαρχούσε ο κυνηγός – συλλέκτης. Η στροφή, όμως, προς την αγροτική ζωή πριν από περίπου 10.000 χρόνια δημιούργησε κοινότητες που ήταν επιρρεπείς στις επιδημίες. Η ελονοσία, η φυματίωση, η λέπρα, η γρίπη, η ευλογιά και άλλες μολυσματικές ασθένειες εμφανίστηκαν για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.
Όσο εκπολιτιζόταν ο άνθρωπος, οικοδομώντας πόλεις, ανοίγοντας εμπορικούς δρόμους και διεξάγοντας πολέμους, τόσο πιο πιθανές ήταν οι πανδημίες. Σε αυτή

τη λίστα παρουσιάζουμε κάποιες από τις σημαντικές πανδημίες που εξολόθρευσαν μεγάλο αριθμό ανθρώπων και άλλαξαν τον ρου της ιστορίας.

15. Ο Λοιμός της Αθήνας (430 π.Χ.)

“Λοιμός σε αρχαία πόλη”, πίνακας του Μίχιελ Σβέιρτς (17ος αιώνας), ο οποίος θεωρείται πως αναφέρεται στο Λοιμό των Αθηνών.
Η παλαιότερη καταγεγραμμένη πανδημία συνέβη κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου. Αφού η ασθένεια πέρασε από τη Λιβύη, την Αιθιοπία και την Αίγυπτο, διέσχισε τα αθηναϊκά τείχη, τα οποία πολιορκούσαν οι Σπαρτιάτες. Τουλάχιστον τα δύο τρίτα του πληθυσμού της Αθήνας έχασαν τη ζωή τους.

Τα συμπτώματα περιελάμβαναν πυρετό, δίψα, αιμόπτυση και δερματικές αλλοιώσεις. Η ασθένεια, που ήταν μάλλον τυφοειδής πυρετός, εξασθένησε σημαντικά τους Αθηναίους και ήταν ένας σημαντικός παράγοντας για την ήττα τους από τους Σπαρτιάτες.

14. Ο Λοιμός των Αντωνίνων (165)

Ο άγγελος του θανάτου χτυπά μία πόρτα κατά τη διάρκεια του Λοιμού των Αντωνίνων. Πίνακας του Jules-Elie Delaunay (1869)
Ο Λοιμός των Αντωνίνων ήταν πιθανώς μια πρώιμη εμφάνιση της ευλογιάς, που ξεκίνησε από τους Ούννους. Οι Ούννοι μόλυναν τους Γερμανούς, οι οποίοι με τη σειρά του μόλυναν τους Ρωμαίους στρατιώτες που βρίσκονταν στις περιοχές τους. Επιστρέφοντας οι στρατιώτες στις πατρίδες τους συνέβαλαν καθοριστικά στην εξάπλωση της ασθένειας.

Τα συμπτώματα περιελάμβαναν πυρετό, πονόλαιμο, διάρροια και, εάν ο ασθενής ζούσε αρκετά καιρό, πυώδεις πληγές. Η πανδημία αυτή συνεχίστηκε έως το 180. Από τα επιφανή θύματα της πανδημίας ήταν και δυο Ρωμαίοι αυτοκράτορες, ο Λούκιος Βέρος και ο πιο γνωστός από το φιλοσοφικό του έργο Μάρκος Αυρήλιος.

Η πανδημία πήρε το όνομά της από δυναστεία των Αντωνίνων που κυβερνούσε τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Είναι γνωστή και ως ο Λοιμός του Γαληνού, από το όνομα του Έλληνα γιατρού που πρώτος την περιέγραψε.

13. Ο Λοιμός του Κυπριανού (250)
Η πανδημία αυτή πήρε το όνομά της από το πιο γνωστό της θύμα, τον επίσκοπο Καρθαγένης Κυπριανό. Τα συμπτώματα περιλάμβαναν διάρροια, εμετό, έλκη στο λαιμό, πυρετό και γάγγραινα στα χέρια και τα πόδια. Οι κάτοικοι εγκατέλειψαν την πόλη για να σωθούν, αλλά προκάλεσαν την εξάπλωση της πανδημίας.

Ενδεχομένως η πανδημία ξεκίνησε από την Αιθιοπία. Στη συνέχεια, όμως, μέσω της Βόρειας Αφρική πέρασε στη Ρώμη και βορειότερα. Υπήρχαν εστίες της πανδημίας και τους επόμενους τρεις αιώνες. Το 444 έπληξε τη Βρετανία και εμπόδισε τις αμυντικές προσπάθειες των Άγγλων εναντίον των Πίκτων και των Σκώτων, με συνέπεια οι ντόπιοι να ζητήσουν τη βοήθεια των Σαξώνων, οι οποίοι σύντομα απέκτησαν τον έλεγχο του Νησιού.

12. Ο Λοιμός του Ιουστινιανού (541)

Ο Άγιος Σεμπαστιάν προσεύχεται για τα θύματα της πανώλης. Πίνακας του Josse Lieferinxe (περί το 1498)
Αρχικά εμφανίστηκε στην Αίγυπτο και στη συνέχεια εξαπλώθηκε μέσω της Παλαιστίνης στα λοιπά εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και σε ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Ο λοιμός άλλαξε την πορεία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, ανατρέποντας τα σχέδια του αυτοκράτορα Ιουστινιανού για την επανάκτηση των δυτικών περιοχών της αυτοκρατορία και προκαλώντας τεράστια οικονομικά προβλήματα. Πιστεύεται, επίσης, ότι δημιούργησε μια ατμόσφαιρα Αποκάλυψης που συνετέσε στην ταχύτερη εξάπλωση του Χριστιανισμού.

Οι επανεμφανίσεις της τους επόμενους δύο αιώνες προκάλεσε τον θάνατο 50 εκατομμυρίων ανθρώπων, το 26% του παγκόσμιου πληθυσμού. Θεωρείται ότι είναι η πρώτη σημαντική εμφάνιση της βουβονικής πανώλης, η οποία χαρακτηρίζεται από μεγέθυνση του λεμφικού αδένα, μεταφέρεται από του αρουραίους και εξαπλώνεται με τους ψύλλους.

11. Λέπρα (11ος αιώνας)
Παρόλο που ήταν γνωστή από αρχαιοτάτων χρόνων, η λέπρα εξελίχθηκε σε πανδημία στην Ευρώπη κατά τον Μεσαίωνα, με αποτέλεσμα την κατασκευή πολλών ειδικών εγκαταστάσεων (λεπροκομείων) για να απομονώσουν τον τεράστιο αριθμό των πασχόντων.

Μία αργά αναπτυσσόμενη βακτηριακή ασθένεια, που προκαλεί πληγές και παραμορφώσεις, η λέπρα θεωρήθηκε ως τιμωρία από τον Θεό. Αυτή η δοξασία οδήγησε σε ηθικές κρίσεις και εξοστρακισμό των θυμάτων. Γνωστή ως ασθένεια του Χάνσεν στις μέρες μας, εξακολουθεί να προσβάλλει δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους ετησίως, αλλά είναι ιάσιμη.

10. Ο Μαύρος Θάνατος (1350)

Υπεύθυνος για το θάνατο του ενός τρίτου του παγκόσμιου πληθυσμού, αυτή η δεύτερη εμφάνιση της βουβωνικής πανώλης άρχισε ενδεχομένως από την Ασία και κινήθηκε δυτικά με τα εμπορικά καραβάνια. Εισήλθε μέσω της Σικελίας το 1347, όταν έφτασαν φορείς της ασθένειας στο λιμάνι της Μεσσήνης, και γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη.

Η Αγγλία και η Γαλλία επλήγησαν τόσο πολύ που κήρυξαν εκεχειρία στον μεταξύ τους πόλεμο. Το βρετανικό φεουδαρχικό σύστημα κατέρρευσε όταν η ασθένεια άλλαξε τις οικονομικές συνθήκες και τα δημογραφικά δεδομένα. Βορειότερα οι Βίκινγκς έχασαν τη στρατιωτική τους ισχύ και οι εξερευνήσεις τους στη Βόρεια Αμερική σταμάτησαν.

9. Η Κολομβιανή Ανταλλαγή (1492)

Η άφιξη του Χριστόφορου Κολόμβου στον Νέο Κόσμο. Πίνακας του Frederick Kemmelmeyer (1760–1821)
Ο όρος «Κολομβιανή Ανταλλαγή» εμφανίζεται για πρώτη φορά το 1972 από τον Αμερικανό καθηγητή Ιστορίας και Γεωγραφίας Άλφρεντ Κρόσμπι στο βιβλίο του τίτλο «Η Κολομβιανή Ανταλλαγή» («The Columbian Exchange») για να περιγράψει τις πολιτισμικές και βιολογικές επιρροές μεταξύ των πληθυσμών των Ευρωπαίων και των ιθαγενών του Νέου Κόσμου. Έκτοτε επικράτησε ως όρος στην επιστήμη και τη δημοσιογραφία.

Μετά την άφιξη των Ισπανών κονκισταδόρες στην Καραϊβική, οι ασθένειες όπως η ευλογιά, η ιλαρά και η βουβωνική πανώλη, μεταδόθηκαν στους ιθαγενείς πληθυσμούς. Οι μεταδοτικές αυτές ασθένειες εξολόθρευσαν το 90% των ιθαγενών σε Βόρεια και Νότια Αμερική. Κατά την άφιξή του στο νησί της Ισπανιόλας (σήμερα περιλαμβάνει τα κράτη Αϊτή και Δομηνικανή Δημοκρατία), το 1492, ο Χριστόφορος Κολόμβος και οι άνδρες του ήλθαν σε επαφή με τη φυλή των Ταϊνό, που αριθμούσε 60.000 ανθρώπους. Το 1548 είχαν απομείνει μόνο 500.

Το σενάριο αυτό επαναλήφθηκε σε ολόκληρη την Αμερική. Το 1520 η αυτοκρατορία των Αζτέκων καταστράφηκε από την ευλογιά που μετέφεραν οι Αφρικανοί σκλάβοι. Βρετανική έρευνα το 2019 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εξολόθρευση περίπου 56 εκατομμυρίων ιθαγενών Αμερικανών τον 16ο και τον 17ο αιώνα, από μολυσματικές ασθένειες, ενδέχεται να άλλαξε το κλίμα της Γης, καθώς η ανάπτυξη της βλάστησης σε προηγουμένως καλλιεργημένες εκτάσεις, μετέφερε περισσότερο διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα και προκάλεσε ψυχρό συμβάν, γνωστό στην επιστημονική κοινότητα «Μικρή Εποχή των Παγετώνων» («Little Ice Age»).

8. Ο Μεγάλος Λοιμός του Λονδίνου (1665)

Στη δεύτερη καταγεγραμμένη εμφάνισή της, η βουβωνική πανώλη οδήγησε στο θάνατο του 20% του πληθυσμού του Λονδίνου. Καθώς οι θάνατοι αυξάνονταν και οι μαζικοί τάφοι έκαναν την εμφάνισή τους, εκατοντάδες χιλιάδες γάτες και σκυλιά σφαγιάστηκαν ως πιθανή αιτία και η ασθένεια εξαπλώθηκε μέσω των λιμανιών κατά μήκος του Τάμεση. Την καταστροφή ήλθε να αποτελειώσει η Μεγάλη Φωτιά του Λονδίνου, το φθινόπωρο του 1666.

7. Η πρώτη πανδημία χολέρας (1817)

Η πρώτη από τις επτά πανδημίες της χολέρας τα επόμενα 150 χρόνια, προήλθε από τη Ρωσία, όπου ένα εκατομμύριο άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους. Εξαπλώθηκε μέσα από το νερό και τις τροφές που είχαν μολυνθεί από τα περιττώματα και το βακτήριο μεταφέρθηκε από Βρετανούς στρατιώτες στην Ινδία, όπου πέθαναν εκατομμύρια άνθρωποι.

Η εμβέλεια της βρετανικής αυτοκρατορίας και του ναυτικού της προκάλεσε την εξάπλωση της χολέρας στην Ισπανία, την Αφρική, την Ινδονησία, την Κίνα, την Ιαπωνία, την Ιταλία, τη Γερμανία και την Αμερική, όπου σκότωσε 150.000 ανθρώπους. Ένα εμβόλιο ήταν διαθέσιμο το 1885, αλλά οι πανδημίες συνεχίστηκαν.

6. Η τρίτη πανδημία βουβωνικής πανώλης (1855)

Ξεκινώντας από την Κίνα και μετακομίζοντας στην Ινδία και το Χονγκ Κονγκ, η βουβωνική πανώλη προκάλεσε 15 εκατομμύρια θύματα. Αρχικά εξαπλώθηκε μέσω των ψύλλων από την επαρχία Γιουνάν και θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους παράγοντας που προκάλεσε δύο σημαντικές εμφύλιες διαμάχες στην Κίνα.

Η Ινδία αντιμετώπισε τις σημαντικότερες ανθρώπινες απώλειες και η επιδημία

χρησιμοποιήθηκε ως δικαιολογία για κατασταλτικές πολιτικές από τους Βρετανούς αποικιοκράτες. Η πανδημία θεωρήθηκε ενεργή έως το 1960, όταν τα κρούσματα έπεσαν κάτω από τα 200.

5. Η πανδημία ιλαράς στα Φίτζι (1875)
Ένα χρόνο αφότου τα νησιά Φίτζι του Νοτίου Ειρηνικού εντάχθηκαν στη Βρετανική Αυτοκρατορία, μία ομάδα ντόπιων προεστών επισκέφθηκε την Αυστραλία. Επιστρέφοντας στην πατρίδα τους έφεραν μαζί τους και την ασθένεια. Η ιλαρά εξαπλώθηκε με απίστευτη ταχύτητα και μέσα σε έξι μήνες αφάνισε το ένα τρίτο των κατοίκων των Φίτζι, συνολικά 40.000 άτομα.

4. Η Ρωσική Γρίπη (1889)

Σκίτσο του σατιρικού περιοδικού “Le Grelot” του Παρισιού, που απεικονίζει ένα θύμα της ρωσικής γρίπης, περιτριγυρισμένο από ένα χορό γιατρών και φαρμακοποιών.
Η πρώτη σημαντική πανδημία γρίπης ξεκίνησε από τη Σιβηρία και το Καζακστάν, ταξίδεψε στη Μόσχα, στη Φινλανδία και την Πολωνία, όπου μεταφέρθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη. Μέχρι το επόμενο έτος, μέσω του Ατλαντικού Ωκεανού έπληξε τη Βόρεια Αμερική και την Αφρική. Έως το τέλος του 1890, 360.000 άνθρωποι είχαν χάσει τη ζωή τους.

3. Η Ισπανική Γρίπη (1918)

Στρατιώτες με ισπανική γρίπη σε νοσοκομείο του Κάνσας
Η γρίπη των πτηνών που οδήγησε σε 50 εκατομμύρια θανάτους παγκοσμίως, φαίνεται ότι προήλθε από την Κίνα και μεταδόθηκε από Κινέζους εργάτες που μεταφέρονταν σιδηροδρομικώς μέσω του Καναδά προς την Ευρώπη. Στη Βόρεια Αμερική, η γρίπη εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο Κάνσας στις αρχές του 1918 και στην Ευρώπη την άνοιξη της ίδιας χρονιάς.

Την ονομασία της «ισπανική γρίπη», την οφείλει στις δημοσιογραφικές αναφορές για την έξαρση της ασθένειας στη Μαδρίτη. Η απειλή της ισπανικής γρίπης εξαφανίστηκε το καλοκαίρι του 1919, όταν το μεγαλύτερο μέρος των ασθενών είχε αναπτύξει ανοσία ή είχε πεθάνει.
2. Η Ασιατική Γρίπη (1957)
Εκατοντάδες σπουδαστές άρρωστοι με ασιατική γρίπη σε ιατρείο έκτακτης ανάγκης
Ξεκίνησε από το Χονγκ Κονγκ και γρήγορα εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Κίνα και έπειτα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στην Ευρώπη η Μεγάλη Βρετανία ήταν αυτή που επλήγη περισσότερο με 14.000 νεκρούς μέσα σε έξι μήνες. Ένα δεύτερο κύμα της

ασιατικής γρίπης ακολούθησε στις αρχές του 1958, προκαλώντας συνολικά περίπου 1, 1 εκατομμύρια θανάτους παγκοσμίως, με 116.000 θανάτους μόνο στις ΗΠΑ. Δημιουργήθηκε εμβόλιο που περιόρισε σημαντικά την πανδημία.

1. Η μάστιγα του AIDS (1981)

Το AIDS, που ταυτοποιήθηκε το 1981, καταστρέφει το ανοσοποιητικό σύστημα ενός ατόμου, με αποτέλεσμα τον θάνατό του από ασθένειες που το σώμα συνήθως καταπολεμά. Όσοι έχουν μολυνθεί από τον ιό HIV αντιμετωπίζουν πυρετό, πονοκέφαλο και διογκωμένους λεμφαδένες.

Το AIDS παρατηρήθηκε για πρώτη φορά στις αμερικανικές κοινότητες των ομοφυλοφίλων, αλλά πιστεύεται ότι αναπτύχθηκε από έναν ιό χιμπατζή από τη Δυτική Αφρική τη δεκαετία του 1920. Η ασθένεια, η οποία διαδίδεται μέσω ορισμένων σωματικών υγρών, μεταφέρθηκε στην Αϊτή τη δεκαετία του 1960, στη Νέα Υόρκη και το Σαν Φρανσίσκο τη δεκαετία του 1970.

Τα επόμενα χρόνια αναπτύχθηκαν θεραπείες που επιβραδύνουν την πρόοδο της νόσου, αλλά 35 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έχουν πεθάνει από AIDS.

Πηγή: sansimera.gr